

Europos Sąjunga ir Lietuva: tarp atskirties ir progreso

dr. Andrius Švarplys

Vytauto Didžiojo universitetas

Politologijos katedra

- Tradicinis požiūris: Europos Sąjunga – efektyvi bendra rinka; laisvas prekių-paslaugų-kapitalo-žmonių judėjimas.
- Globalesnis požiūris: Europos Sąjunga – regioninis globalaus neoliberalizmo variantas.

Kas yra neoliberalizmas?

- Bretton Woods sistema (1944-46),
- Čikagos mokykla, Milton'as Friedman'as (1960').
- Čilės stebuklas (1973-1990).
- R.Reagan, M. Thatcher (1980').
- Vašingtono konsensusas (1989). TINA.
- Esmė: laisva rinka, atviros rinkos, privatizacija, dereguliacija ir vyriausybės išlaidų sumažinimas – geriausias būdas skatinti ekonominį augimą.

Washington consensus (1989)

TINA – there is no alternative

1. Low government borrowing. Avoidance of large fiscal deficits relative to GDP;
2. Redirection of public spending from subsidies (“especially indiscriminate subsidies”) toward broad-based provision of key pro-growth, pro-poor services like primary education, primary health care and infrastructure investment;
3. Tax reform, broadening the tax base and adopting moderate marginal tax rates;
4. Interest rates that are market determined and positive (but moderate) in real terms;
5. Competitive exchange rates;
6. Trade liberalization: liberalization of imports, with particular emphasis on elimination of quantitative restrictions (licensing, etc.); any trade protection to be provided by low and relatively uniform tariffs;
7. Liberalization of inward foreign direct investment;
8. Privatization of state enterprises;
9. Deregulation: abolition of regulations that impede market entry or restrict competition, except for those justified on safety, environmental and consumer protection grounds, and prudential oversight of financial institutions;
10. Legal security for property rights.

Kritika

1. Išnaudojimas.

Immanuel Wallerstein (1930-):

Kapitalistinė pasaulio sistema

Centras – periferija

Kelio priklausomybė

2. Kapitalo koncentracija. Thomas Piketty “Capital in the 21st century” (2014).

3. Socialinė nelygybė. Pajamų nelygybė ir turto nelygybė.

Organization for Economical Co-operation and Development (OECD), 2017 sausis: Europos šalys

- 1980's vidutinės pajamos turtingiausių 10% buvo 7 kartus didesnės nei 10% neturtingiausių. Šiandien skirtumas yra 9,5 karto. Ekonominis augimas nepakeitė ilgalaikės pajamų nelygybės didėjimo tendencijos.
- 10% turtingiausių namų ūkių disponuoja 50% viso turto; tuo tarpu 40% mažiausiai turtingų turi apie 3%.
- Moterų pajamų, nekvalifikuoto darbo, švietimo, sveikatos (gyvenimo trukmės), imigrantų statistiniuose sektoriuose yra apčiuopiama socialinė nelygybė.

Lietuva

- 2015 metais 20 proc. turtingiausių Lietuvos gyventojų pajamos buvo 7,5 karto didesnės nei 20 proc. neturtingiausiųjų.
- Lietuvos BVP dalis, surinkta iš mokesčių, išlieka viena mažiausių ES.
- Biudžeto perskirstymas – vienas mažiausių ES.
- Vilniaus regiono BVP vienam gyventojui siekė apie 109 proc. ES vidurkio, o likusios Lietuvos – apie 62 proc.
- Tiesioginės investicijos Vilniaus regione: 9,889mlrd. Eurų (71% visos Lietuvos). Kaunas – 1,488mlrd (10,7%), Tauragė – 24,9 mln. (0.2%).

Anti-sisteminiai judėjimai – atsakas globaliam neoliberalizmui

- Dekolonizacija po II pasaulinio karo, anti-kolonijiniai judėjimai. Pierre Bourdieu apie Alžyro kolonizaciją: *“ekonominė unifikacija naudinga dominuojančiajam”*.
- Manuel Castells: *“Socialiniams veikėjams, atskirtiems ar besipriešintiems tapatumo individualizavimui, susijusiam su gyvenimu globaliniuose galios ir turto tinkluose, kultūrinės bendruomenės, veikiančios religiniu, tautiniu ar teritoriniu pagrindu, yra bene pagrindinė prasmės konstravimo alternatyva mūsų visuomenėje. /.../ Kai pasaulis tampa per didelis jį suvaldyti, socialiniai veikėjai siekia vėl jį sumažinti iki savo pačių dydžio ir pasiekiamumo. Kai tinklai ištirpdo laiką ir erdvę, žmonės prisiriša prie vietų ir atgaivina savo istorinę atmintį. Kai sulaužomi patriarchaliniai asmenybės ramsčiai, žmonės ima teigti transcendentinę šeimos ir bendruomenės vertę kaip Dievo valią.”*

- Craig Calhoun “Nations matters” (2007): *“kultūra turi reikšmingą kuriančiąją galią. Jis [kosmopolitinis liberalizmas] praleidžia tą aplinkybę, kad įsišaknijimas tradicinėje kultūroje ir bendruomeniniuose socialiniuose ryšiuose yra esminis dalykas, suteikiantis gebėjimą telktis į kolektyvinį pasipriešinimą nelygybę atnešančiai socialinei kaitai”*.

Kylanti politinė Dešinė

- D.Trumpas (2016): padaryti Ameriką vėl didžią, nacionalinis pasididžiavimas, suverenumas, istorija, protekcionizmas, tradicionalizmas.
- Brexit'as (2016): britų tapatybė, suverenumas, anti-Briuseliškumas (anti-viršnacionalumas), migracijos kontrolė.
- Vokietija (2016): “Alternative fur Deutchland” (įkurta 2013m.), 2017m. Bundestago rinkimuose 12,6%, 94 kėdės, trečia vieta rinkimuose: migracijos kontrolė, suverenumas, vokiečių tapatybė, tradicionalizmas.
- Prancūzija (2016): Emanuel Macron (20,7 mln. balsų), Marine Le Penn (10,6mln.), nebalsavo 12 mln., 4 mln. sugadintų biuletenių. a) “Nacionalinis frontas” – tapatybė, anti-imigracija, suverenumas, smulkus verslas, tradicionalizmas. b) E.Macron'o judėjimas “En March” įkurtas 2016m. balandį.

- Lenkija: PiS – 37.6%, Pilietinė platforma (liberalai) – 24%, Kukiz'15 (populistai) – 9%.
- Vengrija: “Fidesz” (44%), “Jobbik” (20%), “Unity” (socialistai, liberalai, demokratai) – 25%.
- Čekija: 2017m. rinkimai, laimi ANO (įkurta 2011m.)- 30%, Plietinės demokratijos partija (euroskeptinė, britų konservatorių atitikmuo)- 11,3%, Piratų Partija - 10,79%.
- Lietuva: “Valstiečiai” – 54 vietos, konseravtoriai (TS) – 31, Socdemai – 17, Liberalai – 14.

- Sukilimas prieš establishmentą – neoliberalizmą?
- Nacionalinės tapatybės, suverenumo, demokratijos, atstovavimo, anti-elitizmas.
- Kultūriniai karai. Liberal Left, kultūrinis marksizmas.
- Populizmas ar rimtos demokratinio atstovavimo ir socialinės atskirties problemos?

Ar tai tiktai problemos Progreso kelyje?

Ar pamažu keičiasi pati politinė paradigma – iššūkis demokratijai?